కథా నిలయం
5447
శ్రీకాకుళం

చెరువు దగ్గర...

అది పెద్ద చెరువు.

బుక్కరాయ సముద్రంవాళ్ళు బుక్కరాయ సముద్రం చెరువు అంటారు. కాని దేశంలో వాడుకేమో అనంతపురం చెరువనే-లింగప్ప చెప్పాడు. లింగప్పకి అన్నీ తెలుసు. రెండూళ్ళకి అనుకునే వుంటుందది.

గట్టుమీద నిల్చుంటే ఒకవైపున చెరువు గుట్టల్ని ఒరుసుకుంటూ అలలు అలలుగా ఎగసిపడే అలవిగాని చైతన్యాన్ని యిముడ్చుకుంటున్న ఆనందసాగరం. గట్టుకు రెండోవేపున చూపుమేరంతా పచ్చనిపైర్లు. పైర్లనడుమ గుట్టలు. గుట్టల్లో గవులు. గవుల్లో మఠాలు. ఒక్కోదానికీ ఒక్కో చరిత్ర. "పెనకసెర్లకాడ గంపమల్లయ్య కొండలో గవిలో నిమ్మకాయేత్తే యీ గవిలో మఠానికి దొల్లుకొత్తుంది." ఇంకా చాలా చెప్పాడు లింగప్ప, సుశీలమ్మకి.

చెరువుగట్టుమీద గణేశుడికి గుడికట్టారు. చుట్టూ చెట్లు. కూర్చోడానికి రాతి అరుగులు. ఇంకా ముందుకువెళ్ళి ఆకాశం కింద నించోడం సుశీలమ్మకి ఇష్టం. అక్కడ ఆమె మనసు విప్పారి, వికసించి, చెరువులోని నీళ్ళలాగా మహానందంలో సుళ్ళు తిరుగుతుంది. ఆ ఆనందానికి ఆకాశమే అవధి. స్వేచ్ఛలోకి ఎదిగిన మనసును గణేశుడి ముందుంచి నమస్కరిస్తుంది-ఇంటికి తిరిగివెళ్ళేప్పుడు.

ఇంటికి వెళ్లగానే మనసు తిరిగి స్మశానంగా మారిపోతుంది. మృత్యు దేవతనీడ ఆమెను ఆవరిస్తుంది. "నేను ఏ అనుభూతీ లేకుండా యిలానే వడిలి వాడిపోతాను" అనుకుంటుంది నిస్పృహతో. ఏమో చెయ్యాలని, దేన్నో పొందాలని, ఏదో తపన. ఏమీ చెయ్యలేని నిరాశ. తన జీవితం తనదికానట్లు, ఎవరి బలవంతంమీదనో బ్రతుకుతున్నట్లు బాధ. జీవితకాలంలో-ముప్పైయిఅయిదేళ్ళు-చాలా భాగం గడచిపోయింది తెలీకుండానే. ఇహ చచ్చిపోవడం తరువాయి. బ్రతక్కుండానే చావు! ఆమెలోని నిజం జీవితాన్ని అనుభవించాలని, నవ్వాలని, ఏడవాలని, అందులో లీనమైపోవాలని ఆరాటపడుతూ, దాన్ని అందుకోలేక విడిగా నిలిచిపోయి వ్యర్థంగా నశించిపోతున్నట్లు భావనకల్గుతుంది.

తానేదో బలాత్కారానికి గురి అవుతున్నట్లు, ఎవరో తనను మోసం చేస్తున్నట్లు అనిపిస్తుంది. గడచిన జీవితం ఎడారిలాగా, ముందున్నది స్మశానంలాగా తోస్తున్నది.

'నాకేదో దయ్యం పట్టింది' అనుకుంటుంది ఒక్కోసారి. అయినా ఆ ఆలోచనలు ఆమెను వదలవు. కొంతకాలంనుంచీ ఆమెలో ఇలాంటి మార్పు వచ్చింది. తనలోని ఎవరో తనను చూచి నవ్వటం మొదలెట్టారు.

అంతకుముందు ఆమెలో ఏవిధమైన అసంతృప్తీ ఉండేది కాదు. ఆమె ఉత్తమురాలు. తరతరాలుగా మంచిని వెలార్చుతూవచ్చిన రక్తం ఆమె నరాల్లో ప్రవహిస్తున్నది. ఆమె పెద్దల్ని కాదనలేదు. భర్తను దైవసమానుడిగా ఎంచుకున్నది. కష్టాల్లో వుండేవాళ్ళ ఎడల దయాదాక్షిణ్యాలు చూపించింది. భగవంతుణ్ని ఎన్నోరూపాల్లో మహదానందంతో భావించుకున్నది. పూజించింది. ఆచారాల్ని అనుసరించింది. ఇంతకుమించి మరేదో కావాలని ఆమెకు తోచనేలేదు.

ఆమె భర్త గోపాలరావు కమర్షియల్ బాంకు నడుపుతూ బాగా సంపాదిస్తున్నాడు. సన్నని చురుకైన మొహం, మల్లెపువ్వుల్లాంటి బట్టలు, చెదరని క్రాపు, పరిసరాల్ని క్రమ్మివేసే ఫారిన్ యుడికొలోన్ వాసన...అతనిలోని ఈ లక్షణాలన్నీ ఆమెకు చాలా ప్రియమైనవి.

అతను ఆమెకు బహిఃప్రాణము. అతన్ని చూసి ఆనందపడుతుంది. గర్వపడుతుంది. అతనులేని జీవితం ఆమెకు లేదు. అతనికి చిన్న జలుబు చేసినా, ఏమైపోతాడోనని భయపడి, అతను క్షేమంగా వుంటే చాలని పరమేశ్వరుడికి మ్రొక్కుతుంది. అతను ఇంట్లోంచి బయల్దేరినప్పటినుండి ఆమె మనసు భయంతో వణికిపోతుంది. బయల్దేరిన రైలు సవ్యంగా గమ్యం చేరునా? దోవలోని ఎన్ని మలుపులు, ఎన్ని అవరోధాలు, ఎన్ని అపాయాలు! అన్నింటినీ తలచి తలచి భర్తక్షేమంకోసం ఎంతగానో ఆరాటపడి, తపించి, ధ్యానించి, మ్రొక్కి, వెయ్యికళ్ళతో ఎదురుచూచి, అతను కనిపించగానే మహదానందంతో ఆహ్వానించి...ప్రతిక్షణమూ అతనికోసమే బ్రతుకుతుందామె.

"సీతా" అని పిలుస్తాడు గోపాలరావు ఏకాంతంలో.

సుఖంగా గడిచింది కాలం. ఆమెకు 'అవసరాలు' అనేవి లేవు. గోపాలరావును ఆమె కోరింది ఒక్కటే... కొత్తగా కట్టిన ఇంట్లో ఎత్తుగోడలూ, విశాలమైన గదులూ ఉండాలని. వైశాల్యంలేని చోట ఆమె ఉక్కిరిబిక్కిరి అయిపోతుంది. మనసు కుంచించుకుపోయి ఇరుకులో చిక్కుబడ్డట్లు విలవిల్లాడుతుంది. అది ఒక వూహగా కాకుండా నిజంగా, భౌతికంగా బాధిస్తుంది. అదొక్కటే ఆమె అవసరం.

ఇప్పుడు అంతామారిపోయింది. "ఏం, ఇన్ని కష్టాలు -లేనివి- వూహిస్తున్నావేం?

అతను బాగుండాలని లేదా?" "జలుబుకే మనుష్యులు చచ్చిపోతారా?" "నీ పాత్రివ్రత్యం పటిష్టం చేసుకోడానికి అతనిమీద లేనిపోని అపాయాలు రుద్దకు" -లోపల్నుంచీ నవ్వుతారు ఎవరో. ఆమె నిరుత్తరయై గాబరాపడుతుంది. పురాణకాలంనుంచీ మహాపతివ్రతలు పతినే సదా ధ్యానిస్తూ, అతని క్షేమంకోసమే అహర్నిశలూ భగవంతుని వేడుకుంటూ తులసీమాతకు పూజలు చేస్తూ ఉండటం అందరికీ తెలిసిన విషయమే కదా! అయినా లోపల్నుంచీ పుట్టుకొస్తున్న వెక్కిరింపు ఆగలేదు. నేనుఉత్తమురాల్ని అన్న అహం ముక్కలైంది. 'నేను ఏ తప్పు చేయలేదే. ఎందుకీ అసంతృప్తి? అనేక యుగాల్నుంచి వెలుగులు చిమ్ముతూ వస్తున్న భారతీయ జీవనవిధానం నేడు ఉత్తమేడిపండు అయిందా? అందులో లోపం ఏర్పడిందా?' అనుకున్నది.

కడుపులో పుచ్చును దాచుకున్న మల్లెమొగ్గ ఈ మనసు అనిపిస్తున్నదామెకు. యిరుకులో చిక్కుకున్నట్టి భావన బలపడుతున్నది.

"మనింట్లో ఆడపిల్లలు మగరాయుళ్ళలాగా చెట్లూ చేమలూ ఎక్కి తిరగరాదు." ఆ జామకాయలు తియ్యగా వుంటాయి. పళ్ళతో కసుక్కున కొరికితే తియ్యని రసం పూరివస్తుంది. ఆ కాయలకోసం మిగతా పిల్లలతో కలిసి చెట్టెక్కిన ఏడేళ్ళ సుశీలను కట్టడిచేస్తున్నది వాళ్ళ నాయనమ్మ. అప్పణ్ణుంచీ ఆ పిల్ల చెట్టెక్కలేదు. "మనింట్లో ఆడపిల్లలు ఒకరింటికి వెళ్ళరు." ఆ పిల్ల వెళ్ళలేదు. సుశీలకి పైటలు వేసుకునే వయసు వచ్చినప్పుడు వాళ్ళ నాయనమ్మ చెప్పింది- "ఒక్కచోట వుమ్మేస్తే తుంపర్లు అన్ని వూళ్ళల్లోకీ ఎగిరిపడ్తాయి. పేరు ఎట్లా నిలబెడతావే, జాగ్రత్త." సుశీలపేరు నిలబెట్టింది. ఫలానా ఇంటివారమ్మాయి బుద్ధిమంతురాలనిపించుకున్నది. ఆ ఇంట్లో పుట్టే ప్రతి ఆడపిల్లా ఒక ఉత్తమ ఇల్లాలు. "ఎప్పుడూ పొరపాటు రాకూడదు. తప్పు అనేదానికి నిష్కృతిలేదు. పేరు నిలబెట్టు. జాగ్రత! జాగ్రత్త!" తెలివివచ్చినప్పట్నుంచీ వాళ్ళు జీవితాన్ని గురించి ఏర్పరచుకునే ముఖ్యసూత్రం యిదే. సుశీలమ్మ ఆ ఇంటిబిడ్డ.

పిల్లలు పుట్టకపోవటం ఈ అసంతృప్తికి కారణమా? అనుకుని వెంటనే త్రోసిపుచ్చింది. లేనివాటికోసం బాధపడటం ఆమె తత్వం కాదు.

తన జీవితం మీద, తన మనసులో పుట్టే భావాలమీద, తన నమ్మకాలమీద, 'తన' మీద వ్యతిరేకతలాంటి భావం పెరిగింది ఆమెలో. తన మనసే తనను నలిపివేస్తున్నట్లు, స్వేచ్ఛ అనేది తనకులేనట్లు ఉక్కిరిబిక్కిరి అవుతున్నది. 'మంచితనం' అన్న ముసుగు తననెందుకు ఆవరించింది! ఈ ముసుగులోంచీ వ్యవహరించడానికేగాని 'జీవించ'డానికి తనకు హక్కు లేదేల! ఏపనిగాని సద్యస్ఫూర్తితో ఆనందంగా చెయ్యలేనా? అనుకుంటుంది.

ఏడాది క్రిందట లింగప్ప గోపాలరావుగారి బేంకులో వాచ్‌మన్‌గా చేరాడు. ఎనభై

ఏళ్ళ వయసు, మోకాళ్ళ నొప్పులు, కూర్చుని లేస్తే బాధతో మొహం చిన్నదవుతుంది. పనిచేస్తేగాని ఇంట్లో గడవనిస్థితి. కొడుకు పోబులేశు సంపాదిస్తున్నా పైసాసాయం చెయ్యడు. వానిది వేరే కాపురం. ఇక్కడ పని ఖాళీ వున్నదని తెలిసివచ్చాడు లింగప్ప. సుశీలమ్మకు జాలేసింది. గోపాల్ లింగప్పని పరీక్షించి పనిఇచ్చాడు. రాత్రి బేంకులో నిద్రపోతాడు లింగప్ప. పగలు కొంతసేపు ఇంట్లో తోటపని చూస్తాడు. పనిలేనప్పుడు సుశీలమ్మ లింగప్ప కబుర్లు ఉత్సాహంగా వింటుంది. కొండలాగా చెట్టులాగా బుక్కరాయ సముద్రం చెరువులాగా అనిపిస్తాడు లింగప్ప ఆమెకు. ఆ కబుర్లు వింటుంటే ఆమె మనసు స్వేచ్ఛను పొందుతుంది. లింగప్ప ముసలితనం, నొప్పులూ అన్నీ విడిపోగా ఒక జీవవాహినిగా మారిపోతాడు. తన బంధువుల్నీ, వంశచరిత్రను, యర్రగడ్డను, అందులోని వనాంతరాల్ని, దేవుళ్ళను, దేవుళ్ళకు జరిపిన పరసల్ని, తాను తిరిగిన దేశాల్ని, వాసనాజీవులైన జంతువుల్ని, మనిషి జాతిని, దాన్ని నడిపే ధర్మాన్ని-అన్నిటినీ ఆక్రమించుకుంటూ పెరుగుతాడు లింగప్ప.

"ఆ బిటీషురాజ్జెంలో సంగతి..." అంటూ మొదలౌతాయి అతని కబుర్లు సాధారణంగా. అప్పుడు బిటీషురాజ్జెంలో... తొలీత బస్సులు నాలుగు సెక్రాలవే, సిన్నవి. శార్జీలు కూడా దమ్మిడిబొట్టు, అర్ధణ-అంతే. రామసెంద్రప్ప బస్సులో కండక్టరుగా చేరాడు లింగప్ప. ఆయన ఎత్తారం మడిసి. దూడపాయం. ఎర్రగా రాజాయకట్టుండేవాడు. "ఒరేలింగా, ఎట్లాగూ దణ్ణంపెట్టినప్పుడు, పెట్టినట్టూగాకుండా పెట్టనట్టుగాకుండా ఒంటి సెయ్యెత్తితే పలంలేదు. రెండుసేతులూ నెత్తిపేకెత్తి దణ్ణం పెట్టు" అని సెప్పినారు. అప్పట్నుంచీ లింగప్ప ఎవరికేనా రెండుసేతులూ పేకెత్తి బుర్రవొంచి 'దొరా' అని దండం పెడ్తాడు. ఆయన నేర్పిందే అది. దాన్ని చూసే వినయంగల వాడనుకొని పనిలో చేర్చుకున్నాడు గోపాలరావు. అనుకున్న పని పూర్తిగా పైనంగా చెయ్యడం లింగప్ప స్వభావం. కాని వినయంగా పనిచేసుకుంటూ పోవడం ఒకటే అతని ముఖ్యలక్షణం కాదని త్వరలోనే తేలిపోయింది. ఊరినిండా లింగప్పకు తెలిసినవారే. పనివదిలి, నడిమధ్యలో కనపడ్డవాళ్ళతో మాట్లాడటం లింగప్పకో అలవాటు. "మీ వూరిమీద సినుకులు పడ్డయ్యా? వంకలు బారినయ్యా? సెరువుకి నీల్లు ఎన్ని మెట్లొచ్చినై" వంటి పనికిమాలిన విషయాలు అందర్నీ అడిగి కనుక్కుంటాడు. తనకు తెలిసిందనుకున్న విషయాన్ని గురించి ధారాళంగా సలహాలిస్తాడు. "ఆఫ్టరాల్ పనిచేసే వెధవనని గుర్తుంచుకోడే. బోడి సలహాలిస్తాడు" అని విసుక్కుంటాడు గోపాలరావు.

గోపాలరావు లింగప్పని పనిలోనుంచి తీసేద్దామనుకునేసరికి సుశీలమ్మ అడ్డుపడ్డది. ఆపాటికే లింగప్పపట్ల ఆత్మీయత ఏర్పడ్డది ఆమెకు. తన జీవితంలో తాను అనుభవించలేనిదేదో లింగప్ప జీవితంలో వెతుక్కుంటున్నదామె మనసు. లింగప్పలో

ఏదో లయ వున్నది. సజీవమైన భాష. దానికనుగుణంగా చేతుల కదలిక, ముఖభంగిమ-యీ అన్నిట్లోంచీ ప్రవహించే విషయం, ఆ విషయాన్ని జీవించిన లింగప్ప-లింగప్పా, అతని జీవితమూ వేరు కానేకాదు.

ఒక పాట కచేరీలో బాలమురళీకృష్ణ "ఎందరో మహానుభావులు" పాడగా విన్నది. అతను పాడుతున్నాడు, వింటున్నాడు, ఎందరో మహానుభావుల్ని తలచుకొని ఆనందిస్తున్నాడు... అక్కడ శ్రోతలు లేరు. తాను లేదు. అతనొక్కడే వున్నాడు...అతనూ లేడు, పులకశరీరులై యానందపయోధి నిమగ్నులై ముదంబునను యశంబు గలవారే ఉన్నారు... వాళ్లూ లేరు. ఒక తన్మయీభావం, ఒక స్పందనమాత్రం ఉన్నది... అప్పుడామె కళ్ళలోంచి ధారాపాతంగా నీళ్ళు కారిపోయాయి.

ఒక్కోసారి లింగప్ప మాటలు వింటుంటే ఆమెకు ఎందుకో ఆనాటి అనుభవం గుర్తుకొస్తుంది. లింగప్ప వెర్రివాడు అని ఆమెకు తెలుసు. "మా మనవరాలికి పెయి కాలిపోతా వుంది" అని వరుసగా నాలుగురోజులు చెప్పాడు. అయిదోరోజున "సూది ఏయించినా, జెరం తగ్గిపోయింది" అన్నాడు. "ఆస్పత్రికి తీసుకెళ్ళావా" అనడిగింది సుశీలమ్మ. "ఇంటింటికి వాళ్లే ఒచ్చి మా గేరుగేరంతా పొడిసిపోనారు" అన్నాడు. "అవి కలరా ఇంజక్షన్లు. వాటికీ యీ జ్వరానికీ సంబంధంలేదు" అన్నదామె. "ఏవో, తగ్గిపోయింది" అన్నాడు, జ్వరం తగ్గాక యిహ ఆ విషయం ఎందుకు అన్న ధోరణిలో. లింగప్ప మీద జాలి కలిగిందామెకు. 'వెర్రిముసిలాడు' అనుకుంది. ఎప్పుడో ఇట్లాంటి జ్వరంలోనే, తెలియనితనంవల్లనే చచ్చిపోతాడు. మనస్సు చివుక్కుమంది. "నాకు జెరంగాత్తే మా ఇంటోవాళ్ళకు తెలుసు. బాగా వుడుకునీళ్ళుగాత్తారు. తానంజేత్తా. రాగిముద్దలో గోగాకుపూరుబిండి పిసుక్కోని తిని , బాగా మజ్జిగ బోసుకుని తినేత్తా. జెరంగిరం యాడికి బోతదో! ఇంగో మందు బనిలే...' జ్వరం అనేది ఒక్కరకమే వున్నట్లు! కాని ఆ వెర్రితనంలోనే ఒక నిండుదనం, ఏకత్వం, జీవితంలో నమ్మకం కన్పిస్తుంది. 'మా పెద్దోల్లు, నాయనలు, పెదనాయనలు, గుంపు పెద్దది. యాభైమందిలు. మా వొమిశానికంతా నేను మిగిల్నాను. మా మేనమావల ఇంటికి ఒకడు మిగిలినాడు. తక్కిన జనాలు యాడబోయినారో... ఎన్నిలాసులు యీ సేతలమీద మోసినానో. ఎక్కడ ఎవరు సచ్చినా ఎనిక్కి తీసేదిలే. పదా అనేదే..." అతని గొంతు తగ్గిపోతుంది. కాని అందులో జాలిగాని దుఃఖంగాని ఉండదు. తల వూపుతూ దీర్ఘంగా అంటాడు. "దెసెలోల్లం ముందుకి కాటి దిక్కుకు పోవల్సినోల్లంగెదా'. సుఖం, దుఃఖం, జబ్బు, చావు...అన్నీ జీవితంలో భాగమే లింగప్పకు.

"నాకో?" అనుకుంటుంది సుశీలమ్మ. "పీనుగువెళ్తుంటే చూడకూడదు. చిన్నపిల్లలు జెడుసుకుంటారు". నాదికాని విలువలకోసం నాదికాని జీవన విధానంలో

సాగుతూ, అర్థంకాని దానికోసం అర్థమయ్యేదాన్ని విడిచి, జీవంకోసం చూడబోయి జీవితాన్నే పోగొట్టుకుని... నాకు జీవితమే మృత్యువులో భాగం, అనుకుంటుంది విరక్తితో.

2

"తొలీత వూల్లో పార్టీలు పడతారు. సదువులకని పిల్లలు, అంబడీత ఒక ముసిల్ది ఒచ్చి సంసారం పెడతారు. తరవాత ఒక ఎనుంగొడ్డునిపట్టి పాలమ్ముతారు. రాంగరాంగ వూల్లోని బూమీ యిల్లూ అమ్ముకొని ఇక్కడే సేరిపోతారు. నీదేవూరంటే అనంతపురం అంటారు. ఎవుర్నైనా అడుగు. నీదేవూరంటే అనంతపురం అంటారు. 'అసులా' అని అడుగుతా. 'అవును అసులే' అంటారు. అప్పుడు నేను వాల్లని ఒకటే మాటడుగుతా "నీది మొదట్నుంచీ అనంతపురమైతే తొలితొలీగ యీ వూరెంతుండిందో సెప్పు. అప్పుడు వాల్యూవుండిన మడుసులెవురో, ఇప్పుడెవురో సెప్పు' అని. ' ఆ, నే ఒచ్చి ముప్పైయి ఏళ్ళయింది... నీదేవూరు" అంటారు. "మాది యావూరో!... ఎక్కడనుంచీ ఒచ్చినానో... అంటా" వినయంగా వంచిన తలని వూపుకుంటూ నవ్వుకుంటూ బోడినెత్తి తడువుకుంటాడు లింగప్ప. అనంతపురమూ లింగప్పా ఎనభై ఏళ్ళు కలిసేవున్నారు.

శామీలని ఇంజనీరు దొర. ఎత్తారం మడిసి. టోపీ పెట్టుకొని గొడుగు కర్రాయకట్టు ఒంకీకర్ర పట్టుకుని బేజోరుగా నడుత్తాడు-ఆయన కట్టిందే రేలుటేషను. ఆయన గుంటూరు టాన్సపరైపోతా "నా దెగ్గిర పనిత్తా. రారా, కురవోడా" అన్నాడు. అప్పుడు లింగప్పకీ దూడపాయం. అయినా పోలా. అయినా వూరిడిసి పెట్టి యాడికిపోతాడు!

ఇప్పుడు లింగప్ప ముసలివాడు. పొట్టిగా గట్టిగా కుదిమట్టంగా కనిపించినా వయసుతోపాటు శరీరంలో కండ హరించుకుపోయింది. అమాలీలందరికీ ఒచ్చేదే-మోకాళ్ళు ఇంతలావున వాచి సలుపుతూ పీకుతూ వుంటాయి. కుడికాలు పైనుంచీ కిందిదాకా యీడుస్తుంది. పని చెయ్యకపోతే జరగదు. ఈ తండ్రి అంటేనే కంపరం కొడుకు వోబులేశుకి. ఎన్ని అవకాశాలు పైకిరావడానికి! సరైన పని ఒక్కటీ చెయ్యలేదు లింగప్ప. 'అప్పుడీ వూరెంతుంది? పాతూరే. జీనియర్ కాలోజీ వుండేసోటు అడివి. చెట్టు పలం జాత్తి. సరిసోకం రూపాయికిత్తా తీసుకోమని సుబ్బయ్యా బంగపాయె. నాకేందుకీ యడివిలో అని తీసుకోకపోతి. ఇంజినీరు కాలోజి దెగ్గర ఎకరా అయిదు రూపాయిలకిత్తా. మీ కురవోల్లకి పనికొత్తదని కుప్పాశారి అడుక్కునె. మనిసీ మానూలేని ఎబ్బెట్టుసోటని ఒద్దనేత్తి.' వోబులేశుకి విన్నకొద్దీ మండుకొస్తుంది. సరిగ్గా తెలివిగా వ్యవహరించివుంటే ఈ పాటికి తాము పెద్దోళ్ళుగా వుండవలసింది! లింగప్ప చింతలేకుండా చెప్పుకుపోతాడు. "నేను చూడంగానే యీ అనంతపురం ఎన్ని రకాల మారింది! పెద్దోళ్ళు దివాలా తీసిపోనారు. సన్నజనం పేకెక్కి మాడీలమీద మాడీలు

కట్టినారు. కిట్టప్పని తొలీత యీ వూళ్లో వోటలు బెట్టినాడు. ఆ యమ్మకి పెయినిండా బంగారే. ఒక బవంతిగట్టినారు - గోడల్లో తంబాల్లో నీడలు గనపడేట్టు కట్టినారు. ఏమి దర్బారు జరిగింది! ఇప్పుడయ్యన్ని యాటికి బోయినయ్యో! ఆ యమ్మ యీ వూళ్లో అడక్కతింటావుంది. అప్పుడు బేట వరండాలో బొరుగులమ్ముకుంటున్న కదిరిసేనప్ప ఇప్పుడు శేషారొడ్డి, యమ్మెల్లే. ఇప్పటోల్లు పేకిలేత్తనారు-దొంగడబ్బులోల్లు. కల్లమ్ముకునేవోల్లు. మట్కా ఏజెంట్లు..."

"నీవుమాత్రం అట్లాగే అడుగునే వున్నావు" అంటాడు వేబులేశు కసిగా.

'లింగప్ప జీవితంలోని పెద్ద ఆపద ఆ కొడుకు' అని సుశీలమ్మ అనుకుంటుంది. "ఇటువంటి కొడుకుల్ని కష్టపడి పెంచి ఫలమేమిటి లింగప్పా" అన్నదోసారి.

"పెంచాల్సిన పద్ధతి వుంది గనక పెంచుతాం. తరవాతకి ఏంచేత్తారు, ఎట్టవుతుంది, అనుకుంటామా?... ఇంత జనాలు ఎందుకు పెంచుతున్నారు? వాల్లు బిడ్డాపాపల్తో సుకంగావున్నారు. మనకు లేరని గుల్లు గోపరాలు తిరగతారెందుకు?...మన పెద్దోల్లు మనన్ని ఎందుకు పెంచారు?... ఇది ఎన్నో తరాలుగా వత్తన్న పద్ధతేగందా... పలం సూసుకుంటే?... పిల్లలే ఒద్దనుకుంటే?... ఇదేం వెర్రి ప్రశ్న అన్న ఆశ్చర్యంలో మునిగిపోయాడు కాసేపు. "వూరికే బువ్వతిని ఇంటో సేతులు ముడుసుకు కూసోవాలా? పిల్లి, కోడి, కుక్క, నక్క అన్ని జీవులకి వుండేదే గందా? రెక్కలొచ్చేదాకే పెంచాలి. ఆ పేన దేవుడు... మనిసి పుట్టిందెందుకు?..."

ఇంతకంటే ఎక్కువగా ఆలోచించలేక, ఆమె ముఖంలోకి దీర్ఘంగా చూశాడు. "కాలం మారిపోతావుంది. మంచి సెడ్డ పాపం పున్నెం లేకపోనాకా నాయనేంది? కొడుకేంది?... నేనేమో మా యమ్మయ్యకి సేతనయినయ్యన్నీ సేసినా. దెశెలు అయినాక మంచంలో జెరంతో వారం రోజులుంది. పియ్యెత్తేదెగ్గిర్నుంచీ అన్నీ సేసినా. అంగిట్లోనుంటీ మిటాయి, జిలేబీ, కారాబూందీ అన్నీ పొట్లాలు గట్టించి తీసుకెళ్లి పెట్టినా, నాకేం అక్కర్లేదని తలూపింది. అయినా అన్నీ తినిపించినా, సచ్చినంక రాత్రంతా బజన పెట్టించినా. జనానికంతా పేదసాదకి బాగా పెట్టినా..." ఉత్సాహంగా చెప్పుకుపోయాడు.

గొర్రెల్ని మేపుకుంటూ యర్రగెడ్డంతా తిరిగాడు లింగప్ప. 'గార్లదిన్నె, కనంపల్లి, తలగాసుపల్లి, గుమ్మేపల్లి, పోతురాయి, నాగసంద్రం, వంకిరేసు కాలవ, అంతరగంగ, కలగల్ల , ఉప్పేరు... నోటితో యావను పోమ్మయ్యా, అయన్నీ వున్నాయి ఈ గెడ్డన...' వూళ్ళ పేర్లన్నీ చాక్లెట్లు చప్పరించినంత ప్రీతితో నోరు ఆడిస్తూ వల్లిస్తాడు. అనంతపురం గురించీ అదివున్న యర్రగడ్డగురించీ ఎవరైనా ఏ కొంచెం ఆసక్తి చూపినా కునుకుతున్న కళ్ళల్లోకి చివ్వున పొంగివస్తుంది జీవం. అతని జ్ఞాపకాల్లోని ఒక్కోవిషయం, అతని జీవితంలోని ఒక్కో ముక్క, యర్రగడ్డ చరిత్రలోని ఒక్కో భాగం. అందులో స్వేచ్ఛగా

తిరిగిన కురవల జీవితాల్లోని విశేషాలు-తిరిగి జీవిస్తాయి. యర్రగడ్డ అతని తల్లి, ఆ బూవమ్మ బిడ్డ అతను.

"మా కురవోల్లలో పొద్దున్నే మొగంకడిగినో డెవరు? లేసేది, సద్ది తినేది, సేతులు గొర్రైలకి రుద్దేసి, మూత్తుడుసుకుని పోతావుండేది. నీల్లు-నీల్లెక్కడ దొరుకుతై వనంతరాల్లో దిరిగేవాల్లకి? వున్నప్పుడుంటై, లేనప్పుడుండవు. అందుకే మా కురవోల్లు దప్పిని సంపేత్తారు. తొలీతే ఎక్కువ నీల్లు తాగరు. వున్నయ్యని ఇప్పుడు తాగితే లేనప్పుడెట్టా...

"సిక్కంలో ఆడోల్లు బువ్వదెత్తె ఎంతమంది బీదాబిక్కీ మేవుండే తావు ఎతుక్కుంటూ ఒచ్చేవోల్లు! లేదనకుండా అందరికీ పెట్టాల్సిందే. పిల్లలున్నారంటే పాలు తిరిపెంగా పొయ్యాల్సిందే...

"ఒకపాలి డొక్కల సెరువుకాడికి మంద దోలకపోయినం. మాల పున్నమి. పెదబోయోల్లంతా ఎనబైమందొచ్చిన్రు-తలాక తిరిపెంపిల్ల లియ్యమని. యాడదెచ్చిత్తుం అన్ని పిల్లలు! 'మేం ఒగిటికూడ యీము. మొబ్బులోగావాలంటే మందంతా దోలకపోన్రి' అనేసినం. వాలు పరాక్రమం సేయబట్టినరు, 'యాగడ్డ కురవోల్లురా మీరు' అంటూ. 'యర్రగడ్డ కురవోల్లంరా' అని మేం పదిమందిం. ఇంతలో ఆ దోవంటె పోలీసుజీపు బోతంటే వాల్లు తగ్గి 'రేత్తిరికొచ్చి ఎత్తకపోదామి' అని మల్లినారు. మేం మందలేపుకొని ఇంకో దోవన మల్లొచ్చినం"

దూడపాయంలో లింగప్ప బవుబింకంగా వుండేవాడు. తుమ్మదిగాని, యీతదిగాని, సీగరదిగాని, గిరుసుకట్టెగాని సొక్కాలేకుండా పుత్తపేన ఇరగ్గొట్టేవాడు. తిండి బేదిసేవాడు. లారీల్లో కీనరుగా బోతా మదరాసుదాకా తిన్నాడు. ఒసిపేటదాకా దిన్నాడు. హోటల్లో తొలినాడే అన్నం పెట్టేది. తరవాత మొగం చూసి లేదనేత్తారు. కల్లంగడికి పోతే ముంతతో కల్లిత్తే అది తాగి, ముంతని కూడా నములుకొని తినేవాడు. దాన్నుంచే లింగప్పని గనుక్కోని వాల్లు ముంతలియ్యరు. సీసాలిత్తారు.

"ఒక పాలేవయిందంటే ఒక పల్లెలో హోటలోడు అన్నం వొండి మా ఆరుగురికీబెట్టినాడు. అందరూ దిని లేసిపోయినారు. నాకు సాలలా. ఆడు అన్నం లేదనేసినాడు. నాకు మారు పెట్టిందాకా లెయ్యనని కూసున్నా. తాగిన మంపరం, తక్కిరి బిక్కిరి. వాడు పెట్టలా. నాకు కోపవొచ్చి ఆరిత్తరాకులూ పిండిజేసి తింటి. ఈనెలు గీనెలు అన్నీ నములుకోని తింటి. నా యిత్తరాకు దోసె బీక్కుని తిన్నట్టు తింటి. ఇంకా గబ్బు లేపతా సూడని వూల్లోకి బోయి ఒక గాడిదని బుజాలమీద కెత్తుకుని మోసుకొచ్చి వాడింటి ముందేత్తి. అప్పుడు వాడు మల్లీ అన్నంసేసి యిచ్చినాడు మూటగట్టి...వూరు జేరినంక మూడుముంతలు కల్లుదాగి, ముంతలు దిని, ఒకటిన్నర దరాము సారాయి దాగినా, పావలాకు గంపకూరాకు దీసుకొని తింటి. కడుపు నొప్పి ఎత్తుకుంది. ఇంటికిబోయినా..."

అతి సామాన్యపు జీవితం. అధమాధమపు జీవితం కూడా. 'కాని అది చావు తాకలేని జీవితం. నిరంతరం ప్రవహించే జీవితవాహిని.' అనుకున్నది. దానిలో ఎంత నవ్వు! 'సెప్తే నగుతారు. నాకే నగొస్తావుంది...' ముసలి మొహంలో నవ్వు విరిసి, విరిగి ముసలి కళ్ళల్లో నీళ్లూరుతాయి. తలకిందికి దించేసి బుజాలు ఎగిరిపడేలా నవ్వుతాడు.

"ఆ బిటేసు రాజ్జెం సంగతి... మదరాసు బీసికి బోయినం. అప్పుడు రొండణాల కొక టవులు. కొత్త టవులు నేలమీదేసి, బొరుగులు పుట్నాలు కొని పోసి నవద్రంయేపుకి యీపుతిప్పి బొరుగులు నవులుకుంటూ బీసీలో ఆటలాడేవోళ్ళని సూత్తూ గూసున్నాం. వాల్లు మెమ్మల్ని సూసి వూరికే నవ్వనుబట్టినారు. వారు నవ్వుతుంటే ఎందుకో తెలీకుండానే మేవూ నవ్వుతుండాం. మా పెద్ద పెద్ద కొప్పుల్ని సూసి నవ్వుతాండారనుకున్నాం...ఆడోల్లకిగూడా వుండవు అంతపెద్ద కొప్పులు. ఇంతలో ఎనక్కి తడి తగిలింది...ఎనక్కి తిరిగి సూద్దుం గెందా. రొండణాల టవుళ్ళు బొరుగులు అన్నీ నముద్రంలోకెల్లి పోయె. వాల్లు నవ్వా, మేం నవ్వా..." లింగప్పా, సుశీలమ్మా ఒకర్నొకరు చూసి ఒకటేగా నవ్వుకుంటారు.

'అవ్మోవ్, యియ్యాల మెమ్మల్ని బోజినానికి బిలిస్తివంట. నాగప్ప జెప్పాడులే' అంటాడు వండగనాడు. పనిమనిషి ఎంకమ్మ గాబరాపడతది. 'ఎవురూ జెయ్యలేని వంటలు జేత్తావంట... యాపాకు పాయాసం, మోదగాకు వడలూ...' నవ్వుతో బుజాలూ తలా వూగిపోతై. ఇంకా నవ్వుతూనే వుంటాడు. 'అయ్యిమాత్తరం వూరికే ఒత్తాయా యీ కాలంలో ' అంటూ మొహం ముడుచుకొని వెళ్లిపోతుంది ఎంకమ్మ.

"ఫలానా మనిషి ఎలాంటివాడు?" అని అడగ్గానే లింగప్ప ఆలోచనల్లో పడతాడు. పెద్ద తలగుడ్డ కిరీటాన్ని పైకెత్తి సర్దుకుంటాడు. కళ్ళు పైకెత్తి జ్ఞాపకాల అరల్లోకి తొంగిచూస్తాడు. 'ఎవురికీ ఏవీ అన్నాయం సెయ్యలేదు. ఎవురినోరూ కొట్టలా!" అంటాడు తలాడిస్తూ. అదొక్కటే లింగప్పకు తెలిసినవిలువ.

దీర్ఘమైన జీవితంలో అతనివలన కొందరికి సహాయం జరిగింది. తల్లిచచ్చి ఆస్పత్రిలో దిక్కులేకుండా వున్న పిల్లను పేదపిల్లల హాస్టల్లో చేర్పించాడు. ఆ పిల్ల ఇప్పుడు హిందీ టీచరుగా వుంది. ఒకసారి దోవతప్పి ఏడుస్తున్న పిలగాణ్ని బస్సు ఛార్జీలిచ్చి వాళ్ళవూరికి పంపించాడు. దొంగలు పట్టుకుపోతున్న పిల్లని విడిపించి దొంగని చితకదన్నాడు. పెళ్ళిళ్ళకి బొట్లు చేయించుకోడానికి ఎందరికో సాయం చేశాడు. అయినా లింగప్పని 'మంచి వాడు', 'పరోపకారి' అనటానికి వీల్లేదు. అన్నీ యాదాలాపంగా జరిగినవే గనక.

3

గణేశుడి దేవాలయానికి కొంత డబ్బు విరాళంగా యిచ్చాడు గోపాలరావు. ఆ డబ్బుతో పెద్ద పటాలు తెచ్చారు గోడలకు అలంకరించడానికి. దేవుళ్ళ బొమ్మలు, మహాపతివ్రతల చిత్రాలు, నరకంలో పాపులు నానావిధాలైన హింసలకు గురియవుతూ వుండడం, ఏఏ పాపాలకి ఏఏ శిక్షలో అన్నీ వివరంగా చిత్రించి వున్నాయి. సుశీలమ్మకు ఆ పటాలు నచ్చలేదు. కాని గుడికివెళ్ళే జనం కళ్ళు మూసుకుని దేముడిముందు అయిదునిమిషాలు నిలబడితే, ఆ పటాలముందు కళ్ళు తెరుచుకుని పదినిమిషాలు నిలబడతారని ఆమెకు తెలుసు. అక్కడేవో పూజలు చేయించడానికి సాయంత్రం ఆరుగంటలలకు వెళ్దామని చెప్పాడు గోపాల్. బాంకులో అప్పు తీసుకుని తిరిగి ఇవ్వకుండా ఎదురు తిరిగి మాట్లాడుతున్న వాళ్ళిద్దరి మీద కేసులు పెట్టి డిక్రీ తెచ్చుకున్నాడు ఈ మధ్యనే. దాని తాలూకు పూజలు ఈ రోజున.

ఆరున్నరవుతున్నా గోపాల్ ఇంకా ఇంటికి రాలేదు. సుశీలమ్మకు గుడికి వెళ్ళాలనిగానీ, వెళ్లకూడదనిగానీ ప్రత్యేకంగా ఏమీ అనిపించలేదు. అందువలన బట్టలు మార్చుకోకుండా లింగప్పతో దేవుణ్ణి గురించి మాటాడుతూ కూర్చున్నది.

లింగప్ప దేవుళ్ళని ఏ వూరివాళ్ళో వూరేగించడానికి తీసుకెళ్తుంటే సుశీలమ్మకు చూపించాడు ఒకసారి. నెత్తి గుర్రాలమీద బంగారు, వెండి గొడుగులక్రింద రంగురంగులుగా, నెమలిపింఛంకంటె అందంగా వున్నారు- మంచి ముదురు రంగుల్లో.

"సామికి రంగెయ్యాలంటే ఎవురెయ్యాలని ముందుపెసాదం అడుగుతారు. సామి చెప్పినట్లు జరగాలి. పుట్టపర్తి జినిగిరోల్లది జీకావన్నె. గొల్లపల్లి సామికి వాల్లె రంగెయ్యాలి... సామిని పాలకీలోపెట్టి, పేన ఎర్రగుడ్డ బల్లారిలోనే నేత్తారు-దాన్ని కప్పి, నకారు, డొల్లులు వాయిత్తా తీసుకెల్తుంటే బేరిబ్బసంగా వుంటాడు.

"కురవోళ్ళకి యర్రగెడ్డన డెబ్బయి ఏడుమంది దేవుళ్ళు. వాల్లు రేతులు, పాలికికట్టెతో సామిని అలాదాగా, గుర్రం అలాదాగా చేసి కరిపిత్తారు..." అపరిమితుడు అనంతుడు అయిన స్వామిని మామూలు వడ్రంగివాళ్ళు మామూలు పాలికి కట్టెతో చెయ్యడమా! పిల్లబొమ్మల్లాగా!

"తెలీనోళ్ళు అడుగో కురవోళ్ళదేవుడు బేరప్పసామి ఎల్తుండాడు అంటారు. తెలిసినోళ్ళు పేరు సెప్పుకుంటారు. యా వూరి సామికి ఆ వూరి పేరే. ఆకునూరప్ప, గుంతకల్లప్ప, అనంతపురంసామి అంతరగంగ నుంటి వచ్చాడు కనక అంతర గంగప్ప, డెబ్బయి ఏడు మందిలోకి పిన్నోడు ఇటికినాలయ్య..." చిన్నవూరికి పరిమితులైన చిన్నస్వాములు! సుశీలమ్మకు లింగప్ప దేవుళ్ళమీద సదభిప్రాయం కలుగలేదు. 'ఈ కాలంలో ప్రపంచం అంతా ఒక్కటే. వూళ్ళు లేవు. దేశాలూ లేవు! మనిషి జాతిఅంతా

ఒక్కటే. మనిషి వేరేగా లేడు! అయినా పాపం. పాతకాలపు ముసలాడికేం తెలుస్తుంది' అనుకుంది.

"ఒక్కో దేవుడికి అలివిగాని సొమ్ములు. ఒక్కోసామిని నలుగురు మడుసులు మొయ్యలేరు. అన్ని సొమ్ములు. మీ సామిని మేం మెరవనసేపిత్తాం. మా వూళ్లో వరసనసేపిత్తాం అంటే యీసంటానికి యీల్లేదు. యియాల్సిందే. సొమ్ములన్నీ పెట్టి పాలకిలో పెట్టి పంపిత్తారు. దొంగలొచ్చి నడిమెద్దెన అడ్డగిత్తే? సామినిదించి, 'ఎవరిగ్గావాలో ఎత్తకపోని. నిచ్చేపంగా ఎత్తకపోని' అంటారు. ఎప్పుడూ ఎత్తకపోలేదు. ఒకపాలి నలుగురు దొంగలు ముట్టినారు. కల్లుగనపడక దిక్కులకోడు బరిగెత్తె. అంత సత్తెం సామిది..."

"ఇంకా రెడీకాలేదా? కేసు వోడిపోయిన కదిరికాపు వాళ్లొచ్చిపడ్డారు. వెధవ బెదిరింపులూ వాళ్లూనూ. పోలీసులకు ఫోన్ చేసి వాళ్ళను బయటికి నెట్టించేసరికి ఆలస్యమైంది..." అంటూ లోపలకొచ్చాడు గోపాల్రావు. లింగప్పను చూచి నొసలు చిట్లించాడు. సుశీలమ్మ లింగప్పతో సమానంగా మాటాడుతూ వుండటం ఆయనకిష్టంలేదు.

"బెణకప్ప గుడికెల్తావా అమ్మా" చిన్నగా అడిగాడు లింగప్ప. అంతవరకూ గోడకానుకుని ఒంటికాలిమీద ఒరిగి నిలబడి చేతులాడిస్తూ ధీమాగా మాట్లాడుతున్నవాడు, గోపాల్ కనబడగానే నిటారుగా నిలబడి గొంతు తగ్గించుకున్నాడు. సుశీలమ్మకు నవ్వొచ్చింది.

గణేశుడ్ని వాళ్ళు బెణకప్ప అంటారు. గణేశుని తలచుకోగానే ఆమెకు ఆనందం కలిగింది. ఆయన్ని రాతితో చేశారు. కంచుతో చేశారు అని ఎవరు అనుకుంటారు! సకలలోకాలకు ప్రభువు-పార్వతీ తనయుడు. కల్యాణ గుణాలయుడు...

చకచకాలేచి పదినిమిషాల్లో తయారైంది. భర్తపక్కనే కారులో కూచుని గుడికెళ్తుంటే మనసు ఏవో ఉన్నత శిఖరాలపై నిలిచింది. భార్యాభర్తల బంధం... ఆత్మ పరమాత్మల సంబంధాన్ని సూచించే మహత్తరమైన బంధం... ఈ ఔన్నత్యాన్ని లింగప్ప ఎన్నడూ వూహించలేడు! చెప్పినా అర్థం చేసుకోలేడు! 'కురవోల్లు సీరలు మారుత్తారు.'

పూజ అయ్యాక చెరువుగట్టుమీద కొంచెంసేపు కూర్చున్నారు. ఎనిమిది దాటింది. గుళ్ళో జనంలేరు. పూజార్ల అలికిడి కూడా లేదు. ముష్టివాళ్ళూ లేరు. చంద్రుడి వెన్నెల గుడ్డిగా వుంది. లేచి కారుదగ్గరకు బయల్దేరారు. చెట్లకింద చీకట్లలోంచీ నలుగురు మనుషులు వచ్చి చుట్టుముట్టారు. ఇద్దరు గోపాలరావు నోరు మూసేసి చెట్టుకుకట్టారు. మిగతా ఇద్దరు సుశీలమ్మని పట్టుకుని నగలన్నీ ఒలిచేశారు. ఆమె వాళ్లను వదిలించుకుంది. పరుగెత్తాలని ప్రయత్నించింది. ఆమెను క్రిందికి తోసి చేతులూ, కాళ్ళూ

కదలకుండా చేశారు. రాక్షసుడు మీదపడ్డాడు. "ఏవండి" అని కేకపెట్టి తన్నుకుంటున్న ఆమె నోట్లో గుడ్డలు కుక్కారు. వాళ్ళ అక్కసు తీరా ఆమెను కుళ్ళబొడిచారు. తన ఒళ్ళు తనది కాకుండాపోయి విపరీతమైన హింసకు లోనవుతూవుంటే ఆమెకు తెలివి తప్పిపోయింది.

హాస్పిటల్లో తెలివొచ్చింది. జరిగింది సరిగ్గా జ్ఞాపకం లేదు. పట్టరాని ఏడుపు. గుండెల్లో మంట. ఒళ్ళంతా మంట. లోపలిమంటలో దేనికోసమో వెతుకులాట.

నేను... నేను... సీత... ఎవరు మైలపడిపోయింది?

మెదడులో అగ్నిపర్వతం బ్రద్దలైంది.

ఛీ, ఈ శరీరం నాది కాదు

ఇది మురికి, పెంట, కుళ్ళు, అసహ్యం.

దఃఖం, బాధ, కసి, ద్వేషం...

ఇది నశించిపోవాలి. కుళ్ళు నాశనం చెయ్యాలి. మంట ఆరాలి...

అందరూ ఏమరి వున్నప్పుడు బయటికెళ్ళింది. బావిలో దూకింది.

ఎవరో పెద్దగా అరిచారు.

తెలివివచ్చేసరికి మళ్ళీ మంచంమీదనే వున్నది.

బరువు, ఆయాసం. ఊపిరికోసం, ప్రాణశక్తికోసం గింజుకుంటోంది శరీరం.

మెల్లగా కళ్ళెత్తి చూసింది. గోపాలరావు కనిపించాడు. అతన్ని పరీక్షగా చూసింది. 'నేను చావాల్సిందే' అనుకుంది. బతికి ఏం చెయ్యాలి? ఆమె సుశీలకాదు, పేరు నిలబెట్టలేదు. మంచందగ్గర లింగప్ప కాపలా వున్నాడు. "ఎండ్రిన్‌గాని ఏదైనా గుక్కెడు విషం తెచ్చిపెట్టు లింగప్పా" అన్నది. కునుకులోంచీ మగతగా విన్న లింగప్ప గోడకు జారగిలపడి తలగోక్కుని "పానం పోగొట్టుకోటం ఏలనమ్మ. ఎందరు జనాలు బతకటంలేదు! దేవుడు పెట్టినయ్యన్నీ అనుబగించాలి గెదా" అన్నాడు.

దేవుడు! ఆ పేరెత్తితేనే ఆమెకు కక్షపుట్టింది. ఎవడు దేవుడు? ఎక్కడున్నాడు? వాడి న్యాయం ఏమిటి? నిజంగా దేవుడనే వాడుంటే గుడిముందే ఇటువంటి అత్యాచారం జరుగునా?!

అత్తా, ఆడబిడ్డా వచ్చారు. కన్నీళ్ళు కార్చారు. "ఆ ప్రాణం అప్పుడే పోయుంటే బాగుండేది. ఏ పాపం చేసుకున్నావో కర్మ!" అన్నారు.

నాన్నగారూ, అన్నా, చెల్లెలూ వచ్చారు. తనకోసం బాధపడి ఏడ్చారు. కాని తనని బతికించగలమాట వాళ్ళ దగ్గరలేదు.

గోపాల్ యిహ ఎన్నటికీ తనను 'సీతా' అని పిలవడు. తప్పు జరిగింది. ఎక్కడో తెలియడం లేదు. సందిగ్ధత, భయం.

ఘోరం జరిగింది. జరిగింది. జరిగింది.

ఢంకా దెబ్బలు మనసులో మ్రోగుతూ.

ఎట్లాగమరి? ఏం చేసేది? నిస్సహాయత.

'నేను సుశీలను. నన్ను ఏ మలినమూ అంటలేదు. కావాలంటే అగ్ని పరీక్ష పెట్టండి. నాకేమైనా పాపం అంటితే మసైపోతాను... నేను సీతను. నిప్పులాంటిదాన్ని. నేను అప్పుడూ ఇప్పుడూ ఒకటిగానే వున్నాను' అని అరుచుకుంది.

అయినా గోపాల్ తనను గుర్తించడు! అతను ఎవరో పరాయివాడిలాగా సంబంధంలేని వాడిలాగా అన్పించాడు. ఇన్నాళ్లు నిజమని నమ్మిన నాగరకత నాకు న్యాయం చెయ్యలేదు! అనుకుంది.

ఈ మనిషి, ఇంకో మనిషి, అందరూ మనుషులూ తనను వెలివేశారు...

తనను తానే వెలివేసుకుంది.

"లింగప్పా, నాకేమైనా తెచ్చిపెట్టు" అన్నది మళ్లీ

"ఏలనమ్మా, ఊరికే సత్తానంటావు? ఈ ఊల్లో వుండలేకపోతే మా వోల్లకాడికి కుంటిమద్దికి పంపిత్రా. అయిదారాబాదలనుంటీ ఒచ్చినావని సెప్తా. మా కోడలు సుట్టంరాలివని యాదో నే సెప్పుకుంటా. నీకేల అదంతా. బతకటానికి సోటేలేదా?" అన్నాడు.

లింగప్పకేమీ తెలీదు-బ్రతకటం తప్పించి.

బ్రతుకు! ఇంకా బ్రతుకు!! నూరేళ్ళు బ్రతుకు!!

ఇంత ప్రపంచంలోనూ లింగప్ప ఒకడు. ఇంకోడు బ్రతుకునిచ్చే భగవంతుడు.

కాని... బ్రతకటమా? ఎట్లా... ఏమిగా?... ఎవరుగా? తనముందు పరచుకున్న అపారమైన స్వేచ్ఛలో ఏమార్గమూ తిన్నదిగా కన్పించలేదు.

కళ్ళు మూసుకుంది.

ఒంపులులేని బాటలో పచ్చనిపైర్ల మధ్యగా ఆకాశం క్రింద నడుస్తూ చల్లనిగాలులు ఒంటిమీద ఆడుతుంటే తాతదగ్గరి కెడుతున్న ఒక ఆనందం...

పాల సపోటాల గంపముందు కూచుని ఆ రుచిలో వాసనలో లీనమై వరుసగా తింటున్న ఒక మాధుర్యం...

"దేవుడూ, దేవుడూ, మా అమ్మ నీ దగ్గరికొచ్చిందా? నీవెప్పుడూ నా దగ్గరుంటావా?" అని కన్పించని దేవుణ్ని ప్రశ్నిస్తున్న ఒక దుఃఖం, ఒక నమ్మకం...

ఆనందపు స్పృహలో తెలివిలోకి వచ్చింది.

'ఎందుకు ఇప్పుడీ జ్ఞాపకాలు వెలికివచ్చాయి? ఇవి నాలో వున్నాయని నాకే తెలియదే! నేనెవరో నాకు తెలియలేదు!' అనుకుంది.

లింగప్ప లేనప్పుడు మెల్లగా లేచింది. సంధ్యవెలుగులోనికి నడిచింది.

చెరువు ఎండిపోయి వున్నది.

కట్టమీద నిల్చుని ఆకాశంవైపు చూచింది. పెద్దగోళం-అనంతమైనది, కదలనిది, మారనిది, ఎరుగరానిది-మాతృగర్భంలా తనను చుట్టుకొని వున్నట్లనిపించింది. అట్లాగే చూస్తూ నిలుచుంది.. ఆ కదలని దాన్లోనే దిగిపోయే సూర్యుడు, ప్రాముఖ్యతలోనికొస్తున్న చంద్రుడు, కళ్లు తెరుస్తున్న నక్షత్రాలు-వెలుగులో క్షణక్షణం మారుతున్న ప్రపంచం-అంతా తానే!

ఆమెకు సంతోషం కలిగింది. మనసు తేటపడింది. గుడిదగ్గర గట్టుమీదనే ఎంతోసేపు నడిచింది. ఆమె మనసులో భారం లేదు. 'నాకు అంటిన తప్పు ఏది?' అని తన్ను తాను చూచుకున్నది. 'నాకు తప్పు అంటితే నాలో ప్రాణం ఎందుకున్నది? ప్రాణం భగవంతుడు కదా?' అనుకుంది తేలిగ్గా.

భగవంతుడికి తప్పొ ఒప్పొలేవు. పాపం పుణ్యం లేవు. ఆయనే అఖండమైన ప్రేమ. అనంతమైన కరుణ.

ఆమె మెదడులో గొప్ప కంపం కలిగింది.

ఆనందమో ప్రేమో ఉన్మాదమో-ఏదో తెలియరాని స్పృహ వెల్లువలా పొంగింది.

అష్టమి చంద్రుడు చచ్చిపోయాడు. అంతావెలుగే. అంతా చీకటే.

ఆమె కాలికి ఎదుర్రాయి తగిలింది. బోర్లాపడి క్రిందికి దొర్లిపోయింది. రాళ్ళు తగిలినచోట చర్మం చీరుకుపోయింది. ఆమెకు నొప్పి తెలియలేదు. భయం తెలియలేదు. అక్కడి రాళ్ళలో రాయిగా, మట్టిలో మట్టిగా, ఆ సత్యంలో సత్యంగా ప్రకృతి గర్భంలోకి చేరిపోయింది.

చెరువుదగ్గర నిశ్శబ్దం, పరమశాంతి.

★★★